

Иво Андрић у Грацу 1923. г.

ИВО АНДРИЋ

ПИСМА

(1912—1973)

— ПРИВАТНА ПОШТА —

Приредио
МИРОСЛАВ КАРАУЛАЦ

МАТИЦА СРПСКА

3 070
39

Загреб, 11. I 1914.

(Zagreb, 11. I. 1914)¹

Moj dragi Vojko, dobićeš jedan neočekivan list; od zadnje karte ja sam preturio mnogo; angina, koju ne liječih dovoljno komplikovala se i morao sam biti oprezan; i bio sam operiran² isti dan kad i g. A. G. Matoš³; obojica na grlu pa (da) mi je ko proreko ne bih vjerovao. Sad je stvar prilično, već mogu i da jedem i izlazim, pa su izgledi da ću u utornik⁴ krenuti k tebi; zato ti i ne šaljem novca, a ako bih slučajno izostao — ne daj bože da bude gore — ja bih ti poslao.

Pored najbolje volje i dostatna vremena (prvi put u Zagrebu) ne mogu ni danas da ti pišem, jer sam umoran i slab. Još mi poigravaju lječnikove škaru po zubima i imam odvratnost za metal kao onaj koga klase i ne doklaše, tako da mi već nekolicke petokrunke ofikariše g. lekaru. Antimetallum. Ide metal.

Jedna operacija je užasno ružna stvar, a još je ružnije da se za tu rugobu i nužno plaća. Tako me je boljelo i tako sam oslabio da mislim da sam kažnjen već za sve grijehe i da su ispunjene sve želje mojih najgorih neprijatelja. I miran sam. Ako se to može biti. Da: i ako se smije biti.

Do viđenja
Tvoj Ivan

(Vojmiru Durbešiću
BEČ)

¹ Датум према поштанском жигу.

² Андрић је после акутне упале грла оперисан код ларинголога Оскара Александра, на Илици, 10. јануара 1914.

³ Антун Густав Матош, од јануара 1914. лечен је у болници Милосрдних сестара у Загребу. После две неуспеле операције грла умро је 17. марта 1914.

⁴ Уторак је 13. јануар.

Београд, 27. V 1938.

MINISTARSTVO INOSTRANIH POSLOVA
MINISTAR POMOĆNIK¹

Београд, 27. маја 1938. г.²

Dragi Vojko,

Oprosti što ti tek danas odgovaram na tvoje pismo od 4 o. m. Sad naime mogu da Ti javim da je tvoje kumče položilo ispite sa dobrim uspehom. Kako mi kažu mladić čini vrlo dobar utisak. Nadam se da ni za prijem neće biti teškoća. Koliko stoji do mene zauzeću se za njega, zbog tvoje preporuke.

Kad dođeš u Beograd, javi se.

Srdačno Te pozdravlja tvoj stari drug

Ivo

(Adresa:

Dr Vojmir Durbešić, odvjetnik

Kacićeva 1

ZAGREB)

¹ У заглављу писма.

² Испод датума печат са натписом: „примљено у одвјетничкој писарни Дра Војмира Дурбешића 28. 5. 1938”.

Београд, 20. I 1962.

Београд 20. I. 1962. г.
Ул. пролетер. бригада 2а

Dragi Vojko,

Hvala na ljubaznoj čestitci. Razgovor koji sam neki dan imao sa prof. Kogojem¹ potsetio me je da je vreme

Београд, 11. XII 1930.

Београд, 11 децембра 1930 г.
Хотел Експелзиор

Драги Боро,

хвала на књизи¹ коју сам прочитао, у колико је нисам већ познавао, на душак и са задовољством. Не разумем се у драмску технику ни у позориште уопште, али мислим да ова ствар, добро приказивана и правилно схваћена, мора бити од дубоког утицаја на публику.

Осим тога, мени је, као што знаш, и тема присна и добро позната. Љубопитљив сам на твоје историјске слике које ће доћи иза ове, и надам се да ћу их ускоро добити.

Са најлепшим жељама и срдчним поздравима мами, госпоњи и теби, остајем твој стари друг

Иво Андрић

Р. С. И В. Рупчићу² треба честитати на предговору који је врло добар и уместан.

¹ Реч је о књизи Боре Јевтића *Фра Јукићево знамење*, драмска хроника у пет чинова, Сарајево 1934.

² У часопису *Мисао*, јули-август 1932, Београд, претходно је објављен IV чин ове драме.

³ Виктор Рупчић, сарајевски позоришни критичар, писац је предговора ове драме.

Београд, 25. X 1931.

Београд 25 октобра 1931

Драги Боро,

још једном хоћу да ти захвалим на срдчном дочеку и преко тебе свима пријатељима, и да се извиним код твоје маме и госпође што нисам могао стићи на урмашицу.

Телеграфски сам вам честитао двадесетгодишњицу¹ позоришног рада. Ја знам добро колики је твој удео у томе послу. Према ономе што сам у два-три дана могао да видим, уверио сам се да радите на једном лепом и корисном делу и ти и г. Јанушевић². Ја не треба да вас храбрим јер то чине ваши очити успеси. Хоћу само да вам обојици још једном честитам и желим да наћете свуда на потребно разумевање и пуно признање које заслужујете.

Морам хитно натраг у Женеву³. Молим те да поздравиш г. Ђурчића⁴ и сву симпатичну сарајевску сабраћу.

Тебе и твоје поздравља срдчно

Иво

¹ 22. октобра сарајевско Народно позориште славило је 20 година постојања. Андрић је присуствовао као гост овој прослави.

² Милутин Јанушевић био је у то време управник сарајевског Народног позоришта.

³ Од 1. јануара 1930. г. Андрић се налази у сталној делегацији Краљевине Југославије при Друштву народа у Женеви.

⁴ Милан Ђурчић (1883—1942), књижевник, члан Групе сарајевских књижевника (1928—1937). Неколико његових драма изведено је на сцени сарајевског Народног позоришта.

Sарајево, 11. II 1925.

Draga gospodice,
vraćajući se sa izbora¹ sjećam Vas se i pozdravljam

Vaš
Ivo Andrić

11. II. 25

Mama Vam zahvaljuje na brizi i pozdravlja Vas.

¹ Парламентарни избори Краљевине Југославије одржани су 8. фебруара 1925. Андрић је вероватно ишао у Сарајево на гласање.

Београд, 1. IV 1925.

Beograd 2. IV. 25.

Draga gospodice,
hvala Vam mnogo na poslednjoj karti. — Vi znate, otprilike, kakav je život u Beogradu, vječita trka i hitnja; sve ono što se u drugim mjestima obavi lako i kratko ovde je, još uvijek, teško i zamršeno. Isprva sam išao dosta po društvima, sad sam i to prestao, jer mi oduzima mnogo vremena a daje malo ili ništa. Pa pored svega toga jedva čovjek stigne „da se prekrsti“.

Drago mi je da ste zdravo Vi i Vaši, i uspjehu g. Dobronića se iskreno veselim; kritika ne treba da ga mnogo smeta.

Da li se ikad javila gđa Sczepanska i da li je išta prevela? — Kad god dođe proljeće, ja mislim na Polj-

sku, i uvijek sam bio radoznao kako će mi moja proza izgledati kad je budem čitao na poljskom. — Moje „Pri-povetke“ su izašle u Srp. Knjiž. Zadrugi, za njih sam dobio i ovogodišnju nagradu Akademije¹. Ovih dana ću Vam poslati jedan primerak. Javite se skoro. Pozdravite sve.

Vaš
Ivo Andrić

¹ Фонд Љубомира М. Михаиловића, посланика у пензији, утемељен 1921, додељивао је награде „најбољем раду лепе књижевности, штампаном ћирилицом а који се појавио у току дотичне године“. Награду за 1924, са новчаном сумом од 5500 динара, добио је Андрић за књигу *Приповијетке I*. Пре њега ову награду су добили Вељко Петровић, Велимир Живојиновић и Драгиша Васић.

Београд, 10. V 1925.

Nedelja, 10. V.

Draga gospodice,
primio sam sinoć Vaše pismo i neobično se obra-dovao kad sam video da ste u Beogradu. Ne znam kad ste slobodni od Vaših društvenih poslova i obaveza, a hteo bih svakako da s Vama ručam ili večeram.

Danas posle podne od 4 s. dalje biću u mom ho-telu, možete mi telefonirati. Ako ste slobodni dođite prosto u 8 s. da večeramo zajedno; ako ne, javite mi gde da se nademo sutra za ručak.

U svakom slučaju, do viđenja.
Srdačno Vas pozdravlja Vaš

I. Andrić

Атина, 28. XI 1925.¹

Na povratku iz Carigrada, razgledajući Atinu, sjeća
Vas se i pozdravlja srdačno

Ivo Andrić

28. XI. 25.

¹ Крајем новембра 1925. Андрић је посетио Цариград и Атину.

Београд, 24. II 1926.

Београд 24. II. 26

Draga gospođice,
nemojte mi zamjeriti na dugom ćutanju. Hvala Vam na članku iz Tagblatta¹. Ja sam inače ono što se kaže, „zdravo i dobro”. Ali malo je dobra u svemu tome. Dobro je možda samo to što dani ovde prolaze u nekoj hitnji i huci koja čovjeka potpuno apsorbuje. Ovde je bio duže vremena Ivo Vojnović, sad je otišao u Dubrovnik. S njim sam nekako najvolio da razgovaram, zato što je i njemu umrla majka i što je se on tako živo i neprestano sjeća².

Javite se opet koji put. Pozdravlja Vas srdačno

Vaš
Ivo Andrić

Вишеград, 13. VII 1926.

Draga gospođice,
hvala puno na sjećanju iz Maribora. Nadam se da ste dobro i Vi i gđa mama. Ja sam malko slab i oporavljam se. Srdačno pozdravlja

Ivo Andrić

Вишеград 13. VII. 26.

[Адреса:]
Dr. Zdenka Marković
schriftsteller
Bad Villach
bei Eisen Kappel
Kärnten Austrija

¹ Зденка Марковић током јула 1926. налази се на одмору у Филаху (Bad Villach), туристичком центру и климатском лечилишту у Корушкој Аустрији.

Београд, 20. X 1926.

Београд 20. X. 26.

Draga gospodice,

hvala Vam na pismu koje me je obradovalo, iako sam o kom mi pišete nije mnogo veseo. Ali, Bog će dati pa će dobro biti. Ovih dana sam mnogo mislio o pok. mami, jer joj upravo sada podižemo spomenik. Moja tetka je zdravo i, koliko se može, dobro. Znam i vjerujem Vam da se ne osećate dobro u tom zagrebačkom „javnom“ životu. Svuda je zlo. Ali podnosilo se i gore, pa valja snositi. Pozdravite sve Vaše. Javite se.

Srdačno Vas pozdravlja

Ivo Andrić

Марсеј, 2. II 1927.

Marseille 2 februara 1927¹
51, rue St. Jacques

Draga gospodice,

давно sam primio Vaše pismo, ali su me svakojake nedaće zadržale sve do danas da Vam se javim. Prebolio sam anginu a još vučem grip. Međutim pre deset dana umrla mi je tetka u Višegradu². Na žalost nisam mogao ni na sahranu da joj odem. To je bio poslednji član naše porodice t. j. predposlednji, jer poslednji sam ja. U tri poslednje godine ja sam, kao što znate izgubio tetku, majku i tetku, t. j. sve što sam imao. Vi ćete razumjeti, kad Vam kažem da mi nije lako.

Nadam se da ste Vi i Vaši dobro i zdravo. Javite mi se.

Srdačno Vas pozdravlja Vaš

Ivo Andrić

Molim Vas pišite mi na kućnu adresu.³

¹ Краљевим указом од 24. октобра 1926. Андрић је премештен за вицеkonzула I класе у Краљевски генерални конзулат у Марсеју.

² 23. јануара 1927, у 65. години живота, у Вишеграду је умрла Андрићева тетка Ана Андрић.

³ Посмртно писмо са црним обрубом, због смрти Андрићеве тетке Ане о којој говори у писму.

Марсеј, 20. IV 1927.

Marseille 20 aprila 1927
51, rue St. Jacques

Draga gospodice,

hvala na pismu i dobrim željama i čestitkama koje Vam uzvraćam od sveg srca. Istina je da nisam najbolje sa zdravljem i da sam ovde pretrpan poslom koji je težak i pun odgovornosti; sve drugo što pominjete brbljarije su i ogovaranja na koja čovjek mora u životu da se navikne, naročito kad je t. zv. javni čovjek. Ne вреди govoriti.

Tri dana uskrsa sam proveo u Provenci (Arles — Nîmes — Avignon). To me malo osvežilo i odmorilo od ovog bučnog i nelijepog Marseilla. Teško je zamisliti ljepotu n. pr. Avignona, a nikakva slika i nikakav opis ne mogu je izraziti. Ja ljepšeg kraja nisam nikad vidio.

Nedavno je bio ovde poljski pisac Boy-Želenski¹ i držao konferenciju. Poljski konzul me upoznao s njim. Interesantan čovjek.

Ne znam kad ću moći na odsustvo, ali ću Vam svakako javiti i gledati da se zadržim dan u Zagrebu.

Molim Vas, kakav je časopis Vijenac? Urednik Dr. Nevistić² neprestano me moli za prilog, i ja sam ga obećao. Može li se u njemu saradivati?

Ja ovde ne pišem gotovo ništa, ali čitam. Dosta i proučavam ovu zemlju koja je čudna i svima nama nedovoljno poznata.

Pozdravite srdačno sve Vaše i javite mi se opet.
Najljepše Vas pozdravlja

Ivo Andrić

¹ Tadeusz Żelenski, књижевни псеудоним Боу (1874—1941), пољски театролог, песник, сатиричар. Оснивач чувеног Краковског кабареа „Zielony balonik”.

² *Вijenac*, лист за забаву и поуку, излазио је у Загребу од 1923—1928. Покренуо га је др Фердо Николић који је био и главни уредник листа. Андрић се није одазвао овом позиву на сарадњу који му је упутио члан редакције Иван Невистић.

113

Marsej, 30. IX 1927.

Marseille 30. IX 1927.
51, rue St. Jacques

Draga gospodice,

hvala Vam da ste me se sjetili i da ste me malco trgnuli iz ovih snova u koje čovjeka uljulja tudi svijet i duga samoća.

Sve sam mislio da Vam se javim ili da svratim do Vas kad budem prolazio kroz Zagreb, ali ove godine ne

bi ništa od moga odsustva. Bio sam nekoliko dana službenim poslom na putu i prošao Grenobl i njegovu okolinu koja je ljepša nego čovjek može da kaže. Ovde imam dosta posla; jedino što ima lijepo i prijatno na ovom gradu, to je da mogu da se kupam svaki dan u moru. Upoznao sam prilično dobro Francuze i Francusku.

Pozdravite Vaše. Ne zaboravite me. Srdačno Vas pozdravlja

Ivo Andrić

114

Женева, 14. X 1930.

Ženeva, 14 oktobra 1930 g.¹
5, rue des Alpes

Draga gospodice,

Mnogo i prijatno me iznenadilo Vaše pismo. Pre svega, hvala vam na iskrenim čestitkama i dobrim željama koje Vam od srca uzvraćam. — Zaista, nisam se odavno javljao nikome od mojih prijatelja. Ali to nije nipošto dokaz da sam ih zanemario.

Ono što mi kazujete o sebi, veseli me, jer vidim da ste ne samo zdravo i dobro nego i da uspevate da držite korak sa životom. To je velika i važna stvar. Svak ko je bio vojnik kazaće Vam, da je na maršu najvažnije ne izgubiti korak. „Ko ostane iza kolone, taj je propao!” Vi ste uvek imali dovoljno snage i vedrine za život, i milo mi je kad vidim da je ne gubite nego još učvršćujete.

Ništa mi ne pišete o Vašima. Nadam se da su svi dobro.

Mene odavno nije put naveo kroz Zagreb, ali se nadam da ću se uskoro vraćati u Beograd i tom prilikom ću svakako svratiti do Vas.

U Vašem Fribourgu² nisam još bio. Ova Ženeva je mrtva i dosadna varoš, ali posao je u njoj intenzivan i zanimljiv.

Ako slučajno vidite Tugomira Alaupovića³ mnogo ga pozdravite kao i sve Vaše. — Kod mene nema ničeg novog ni zanimljivog. Radim i čitam mnogo, pišem malo.

Srdačno vas pozdravlja vaš

Ivo Andrić

[Adreca:]

Gdica Dr. Zdenka Marković
Zagreb, Jurjevska ul. 19/I
Yougoslavie

¹ Краљевни указом од 1. јануара 1930. Андрић је постављен за секретара у Сталној делегацији Друштва народа у Женеви.

² Зденка Марковић је током 1913. и 1914. студирала у Фрибуру (Швајцарска). После студија, на Универзитету у Фрибуру је и докторирала (1914).

³ Тугомир Алауповић — в. стране 257—261.

115

Женева, 18. X 1930.

Ženeva, 18 oktobra 1930 g.
5, rue des Alpes

Draga gospodice,
neki dan sam vam pisao i zahvalio na sećanju i čestitkama a već danas moram da se koristim Vašom dobrotom i da Vas zamolim za jednu uslugu:

Molim Vas da mi nabavite onaj broj Hrvatske Revije u kome je izišao članak M. Krleže o mađarskom pesniku Andriji Ady¹. Traže mi to ovde neki poznanici

a ja ne znam tačno u kom je broju izašlo da se mogu obratiti knjižarama.

Bio bi srećan ako mognem da Vam vratim tu ljubaznost poslavši Vam neko ovdašnje delo koje Vas možda interesuje.

Zahvaljujući unapred, pozdravlja Vas srdačno

Vaš
I. Andrić

¹ У *Хрватској ревији* (број 1, год. III, Загреб 1930) изашао је Крлежин есеј *Mađarski lirik Andrija Ady*.

116

Женева, 18. XI 1930.

Geneve, 18 XI. 30 g.
5, rue des Alpes

Draga gospodice,
otišao sam iz Zagreba pre nego što sam mislio, a Vaš telefon se ogлуšio u poslednjoj minuti, pred sam polazak.

Zdravo sam i dobro. Sa najboljim željama i srdačnim pozdravima

I. Andrić

Женева, 6. IV 1932.

Ženeva, 6 aprila 1932 g.
5, rue des Alpes

Draga gospođice,
neki dan sam primio Vaše pozdrave iz Zagreba. Imate pravo kad se čudite što Vam tako odavno ne pišem, ali niste u pravu kad mislite da sam Vas zaboravio. Molim Vas da mi ne uzmete za zlo moje dugo ćutanje i da mi verujete kad Vam kažem, da se često, i uvek najlepše, sećam Vas, vaše kuće, i vremena koje sam u Zagrebu proveo.

Bilo mi je prijatno kad sam video da ste se upoznali sa g. Fr. Schützom¹ koji je pravi pesnik i „božji čovek“. Ja za njega imam mnogo simpatija koje su, nadam se, uzajamne, iako se nikad ne dopisujemo i godinama se nismo videli.

Ja sam dobro sa zdravljem i uvek zauzet raznim poslovima. Ipak sam stigao da preko Uskrsa odem do Frankfurta i Weimara, da vidim Goetheov zavičaj.

Nadam se da su svi Vaši zdravo i dobro, i molim Vas da ih pozdravite.

Vas srdačno pozdravlja, sa najboljim željama

Vaš
I. Andrić

¹ Julius Franz Schütz (1889—1961), austrijski pesnik, pripovedač i dramski писац. Био је управник библиотеке у Грацу. Између два рата био је чест посетилац наше земље и познат у загребачким књижевним круговима.

У поводу Шишове смрти, новембра 1961, редакција листа *Forum Stadtpark*, који је излазио у Грацу, обратила се Андрићу са молбом да напише нешто о њему. Жалели смо да не може да се одазове овом позиву Андрић назива Шиша „старим и уваженим пријатељем“.

Берлин, 11. IV 1939.

Berlin 11. aprila 1939 g.¹

Draga gospođice Zdenka,
Najljepša hvala na čestitci i zanimljivim pismima Bron. Grabowskoga².

Tek sam stigao u ovu lijepu varoš koja svojom severnjačkom svežinom podseća na davnašnji Uskrs, kad sam prvi put video Krakow.

Nadam se da ste Vi i svi Vaši dobro sa zdravljem. Srdačno Vas pozdravlja

Vaš
I. Andrić

[Адреса:]
Gospođica Zdenka Marković
Zagreb, Dežmanova ul. 3/I

¹ Указом од 28. марта 1939. Андрић је постављен за опуномоћеног министра и изванредног посланика у Берлину. Дужност је преузео 10. априла а акредитиве канцелару Рајха А. Хитлеру предао 19. априла 1939. године.

² Bronisław Grabowski (1841—1900), пољски књижевни историчар, слависта, етнограф, драмски писац и новелиста. Објавио је више дела из историје, етнографије и књижевности славенских народа. Из историје наших народа оставио је историјско-географски спис *Црна Гора и Црногорци* (1877—78) и драму *Краљевин Марко* (1880).

Уз ускршњу честитку Марковићева Андрићу вероватно шаље свој рад *Из кореспонденције Б. Грабовској с Франом Марковићем* објављен у часопису *Грица за повијест књижевности хрватске* (Загреб 1939, књ. XIV, стр. 147—170).

ćoška kuće, znam da nije lako. — Ja živim tiho, opažam svijet i ovu interesantnu zemlju i stičem, upomošću tvrdice, najrazličnija iskustva. I još, dok oko mene sve vri od užitka, politike, miliona, petroleuma i afera, pišem, na domašaje, jednu bosansku priču koja će Vam možda prirediti radost kad je uzćitate. Ja to bar želim. Pišite mi opet uskoro. Pozdravite najsrdaćnije Vaše. Uvjek Vaš

Ivo

Bukurešt 19. VI. 22.

¹ Његош: *Горски вијенац*, стихови 37—40.

² Указом од 4. VI 1922. за новог конзула у Генералном конзулату у Букурешту именован је Рајко Винтровић.

³ Иван Маткович, кога Андрић у писмима назива стрицем, течом и поочимом. Умро је 12. VIII 1924.

⁴ Вероватно је реч о *Селу*, листу за народно просвјетљивање који је излазио у Загребу. У овом листу Алауповић је 15. марта 1922. објавио песму *Пролеће*.

⁵ Алауповићев син Радован (1899—1963), угледни јавни радник.

20

Вишеград, средина јула 1926.¹

Dragi Tugomire,

primio sam Vašu kartu iz Knina i hitim da Vam zahvalim na njoj kao i na svoј доброти i lijepom putovanju.

Od Oštrelja² do Jajca sam putovao odličно. Bilo je malo kiše ali je bilo i sunca i vedrine. Put je fantastičan. U Jajcu su me doćekali Nika i Mića.³ Morao sam ostati dva dana. Pregledao sam manastir i arhivu, dugo razgovarao sa fra Jozom⁴ koji je htio da me upiše u orlove.⁵ Ovde je neprestano kiša, i ja nisam baš najbolje sa

zdravljem. Ipak sam juće uzinad svemu, bio na jednom teferiću i jeo pečenu janjetinu sa bijelim lukom i više-gradskom rakijom. Bilo je i Vaših ćaka na tom teferiću; svi smo Vas se po добру sjetili i isпиli po fildžan u Vaše zdravlje. Danas govorim u basu.

Kako vaš išijas? Lijećите se marљиво da se zdravi vidimo u Beogradu. Gde su gospođa i Beba? Ne znam im adrese, pa će Beba opet reći da ne pišem.

Grli Vas i pozdravlja Vaš

Ivo

Nešto za Vas.

U kronici fra Ante Kneževića,⁶ u Jajcu, ima jedno mjesto gdje opisuje onog fra Ladana⁷ kako se junaćki borio sa fratrима Fojničanima i s provincijalom, na jednoј godišnjoj skupštini. „... baš se je hrvo, i bilo je do jebimajke; svima jim je mater skrho.”

Ama ujaci!

¹ После путовања по Босни, део одмора Андрић проводи у Вишеграду. Према једном писму Вери Стојић, у Вишеграду остаје до 25. јула.

² Андрић је по свој прилици, почетком јула, пошао на одмор заједно са Алауповићем. Посетили су неке босанске фрањевачке манастире. Андрић је отпратио Алауповића до Оштрелја а онда се вратио да посети фрањевачки манастир у Јајцу.

³ Мићо Бранисављевић, Андрићев друг из Вишеграда (син газда Павла из романа *На Дрини ћуприја*), у то доба је лекар у Јајцу.

⁴ Фра Јозо Маркушић (1880—1968), гвардијан самостана, песник и есејиста; од 1928—1931. био је провинцијал Босне сребрене.

⁵ „Орао” — омладинска организација која је окупљала католичку омладину која је расла у годинама Првог светског рата (1914—1918). Основао ју је фрањевачки историчар Мирослав Џаја (1885—1972) 7. августа 1924. у Доцу.

⁶ Фра Анто Кнежевић (1834—1889), историчар; аутор *Крваве књиге* (Загреб 1869) о страдању босанског пука под турском влашћу; био је хроничар јајачког самостана. Знатан део Кнежевићевог дела остао је необјављен.

⁷ Реч је о *Повјесници новоименованој фрањевачкој самостану у Јајцу*, књига I, коју је написао фра Анте Кнежевић (рукопис, јајачки самостан). Наведене речи Андрић погрешно приписује фра Стјепану Ладану. Њих је изговорио фра Анте Владић (1819—1889), дефинитор провинције како то стоји у писму фра Ловре Лапића фра Анти Кнежевићу, из јуна 1878:

„... Баш сам се огришио о старог Владића, али како сам чуо, баш се је хрво, и било је до јеби мајке; свима јим је матер скрхо“. (Стр. 123)

21

Трст, 5. VIII 1926.¹

Dragi Tugomire, evo me u komisiji u Trstu. Da li ste primili moje pismo iz Višegrada?² Kako ste Vi i Vaši? Pomažu li banje? Anto³ u Beogradu. Ostajem ovde 10—15 dana. Javite mi se.

Još uvijek se sjećam krasnih krajeva sa našeg putovanja.

Ivo

Trieste
R. Consolato Generale S.C.S.
Piazza Venezia

[Адреса:]
Dr. Tugomir Alaupović
podpres. држ. saveta⁴
BEOGRAD

¹ Андрић се од 5—25. августа 1926. налази у комисији, у Краљевском генералном конзулату у Трсту.

² Мисли на писмо које му је упутио средином јула из Вишеграда.

³ Могло би се радити о Анти Анићу (1876—1953), песнику и дипломати. Андрић је са Анићем боравио у сплитској и мариборској тамници. Током 1920. радили су заједно у Краљевском посланству при Ватикану.

⁴ Указом од 14. августа 1922. Алауповић је био постављен за потпредседника Државног савета.

22

Трст, 21. VIII 1926.

Dragi Tugomire,

pisao sam Vam iz Višegrada jedno pismo a oдавде ovu kartu koja se vratila. Sumnjam da li ste i pismo primili. Pomislите da sam zaboravio i Vas i Vaše, i ono prekrasno zajedničko putovanje do Oštrelja.¹ Pišem Vam na Drž. Savet, gde ćete valjda biti „poznat“.²

Ovde sam već petnaestak dana u komisiji; остау још petnaestak dana. Imam dosta posla i glavobolje. Ipak uhvatim sat dva za sunčanje i po koji kraći izlet.

Često mislim na Vas. Da li su Vam pomogle banje u Topuskom.³ Ako je ostalo štogod maraza,⁴ izvlačimo jesenas akšamlucima.⁵ Kako li su gospoda i Beba? Čim stignem u Beograd potražiću Vas. Pozdravite srdačno Vaše.

Vas grli Vaš

Ivo

Trst 21. VIII. 26.

¹ Заједничко путовање у обиласку фрањевачких манастира које су направили почетком јула.

² Карта коју је упутио Алауповићу 5. VIII 1926, из Трста, на адресу: Т. А. потпредседник Државног савета, Београд, враћа на му је са ознаком „непознат“.

³ Током јула 1926. Алауповић се налази у термалном купалишту у Топушком на лечењу од реуме.

⁴ Мараз (ар.), немоћ, болка, хронична болест.

⁵ Акшамлук (тур.), вечерња седелка уз ракију; почиње изи акшама (после заласка сунца).

Марсеј, крај новембра 1926.¹

Dragi moj Tugomire,
javio sam Vam se čim sam stigao. Sve do sada sam tražio stan. Sad sam se nekako smjestio, pa sam koliko toliko miran. Varoš u kojoj mi je suđeno da živim velika je i zanimljiva ali hladna, račundžiska i prostačka. Ima more, a to mnogo znači. Jer more je najveće što čovjek može da vidi i osjeti; ono, kao smrt i zaborav, sve liječi i sve dokončava; ono je jedino u stanju da „ispravi krivu Drinu” koja se zove naš život. Možda bi to isto moglo da nam bude i zvjezdano nebo, ali ono je visoko, i da bi se u njemu moglo čitati treba biti učevan i imati veliki durbin.

Nekako nisam najbolje sa zdravljem; valjda dok se aklimatiziram.

Često i mnogo mislim na Vas i Vaše. Molim Vas da i ovo pismo pročitate za večerom, sa mjesta na kom sam ja, tako uporno, sjedio. Molim Vas da mi se javite i Vi i moj dragi Geroj.² Vaše vijesti biće mi ovde dvostruko drage.

Ljubeći ruke gospodi i pozdravljajući Vas, Geroja i Radicu, još jednom zahvaljujem na svojoj Vašoj velikoj srdačnosti i dobroći.

Vaš Ivo

Dragi Geroj, sjedi pa mi napiši veliko pismo.

Tvoj brat Ivo.

¹ Указом од 24. октобра 1926. Андрић је премештен за секретара VI групе, I категорије Краљевског генералног конзулата у Марсеју.

Писмо је писано вероватно 22. новембра 1926. Тога истог дана Андрић пише и Вери Стојић обавештавајући је да је после дугог тражења нашао стан.

² Гериј, Андрићев надимак за Алауповићеву ћерку Љубицу.

Марсеј, 4. II 1927.¹

Marseille 4 februara 1927
51, rue St. Jacques, I.

Dragi moj Tugomire,
odavno nemam nikakvih vijesti od Vas. Primio sam davno jednu kartu od Bebe iz Beča. I ja sam njoj pisao na Ministarstvo Pravde. Bogzna da li je primila.

Meni nije najveselije otpočela 1927. godina. Prebolio sam grip i anginu² i upravo sam počeo da se oporavljam kad mi stiže vijest da mi je umrla tetka u Višegradu.³ Nisam joj mogao ni na sahranu otići. A to je poslednji član naše porodice. T.j. upravo poslednji sam ja. Više nemam nikoga od svojih. Ni kuda, ni kome.

Nadam se da ste svi dobro i zdravo i da se Beba u Beču potpuno oporavila i smirila. Često, često Vas se sjetim. Ovde sam potpuno sam. Osim zvaničnih veza, koje nisu ni zanimljive ni prijatne, nemam nikakva društva. Danju sam u kancelariji a uveče čitam sve što mi dođe pod ruku.

Molim Vas, javite mi se bar kratko, tek da znam kako ste.

Rukoljub gospodi. Vas i Bebu maksuz pozdravlja

Vaš
Ivo

Pozdrave Radici,⁴ fra Augustinu, Placidu, Anti, Simi i Dušku.

¹ Посмртно писмо са црним обрубом.

² Почетком јануара 1927, по повратку из Париза, где је провео божићни распуст, Андрић је одлежао грип и ангину.

³ Андрићева тетка Ана Андрић умрла је у Вишграду 22. I 1927. Због болести Андрић није могао да дође на њену сахрану.

⁴ Андрић у писму поздравља: Радована Алауповића, фра Аугустина Чичића, Плацида Панчића, Анту Анића (Симо и Душко неидентификовани).

25

Женева, 2. XI 1931.¹

Ženeva, 2 nov. 1931 g.
5, rue des Alpes

Žaleći što nisam mogao da vas još jednom vidim pozdravlja srdačno gospođu i Vas²

Uvijek Vaš

Ivo

Molim vas pozdravite Bebu i Radicu

[Адреса:]
Gospodin
Dr. Tugomir Alaupović
ministar u. p.
BELGRADE
Bitoljska ul. 20
Yougoslavie

¹ Указом од 1. јануара 1930. г. Андрић је премештен за секретара V групе, I категорије, у Краљевској сталној делегацији код Друштва народа у Женеви.

² Љубица и Радован Алауповић.

26

Београд, 9. VII 1933.¹

Beograd, 9 jula 1933 g.

Dragi moj Tugomire,

sa velikim i bolnim iznenađenjem sam saznao da ste u Zagrebu i da ste operisani.² Telefonirao sam gospođi koja me uverava da ima dobre vesti. Zadovoljan sam da je tako. Pa ipak hoću da Vam se javim sa dve reči, da Vam kažem ono što dobro znate, koliko učestvujem u Vašoj bolesti i kako Vam od srca želim zdravlje i svako dobro. Šta da Vam još kažem i poželim? U tome, kako treba dočekati bolest i podnositi bol, ja bih mogao biti Vaš učenik i primati Vaše savete a ne Vi moje.

Sad, kad je sve na dobrom putu, nadam se da ćemo se još ovoga leta videti i porazgovarati, i radujem se unapred. Gledaću svakako da dođem na jedan dan u Zagreb, kad budem polazio na odmor; a dotle, držite se dobro i budite tvrdi kao uvek, dragi, stari moj Tugomire.

Grli Vas i pozdravlja

Vaš

Ivo

¹ Указом од 12. марта 1933. Андрић је премештен у Београд, за секретара пете положајне групе Министарства иностраних послова.

² Почетком јула 1933. Алауповић је у Загребу оперисан од рака.

Берлин, 4. IV 1939.¹

Berlin, 4. IV. 1939.

Dragi Tugomire,
Vama i Vašima šalje najljepše pozdrave

Vaš
Ivo

[Адреса:]
Gospodin
Dr. Tugomir Alaupović
ministar u. p.
ZAGREB
Lorkovićeve ul. 10
Jugoslaven

¹ Указом од 28. марта 1939. г. Андрић је премештен за опуномоћеног министра и изванредног посланика Краљевског посланства у Берлин. Дужност је преузео 10. априла исте године.

Андрићева писма
Свешиславу Цвијановићу

шаљите ако има што ново. Осећам се врло далеко од земље и као по други пут интерниран. Очекујем ваш одговор на моје писмо из Трста и поздрављам вас, заједно са вашима.

Иво Андрић

Graz
Konsulat SHS
Schubertstrasse 16

¹ Поштанска карта.

45

Грац, 14. VII 1924.

¹ Драги г. Цвијановић,
заузет свакојаким пословима, ја нисам стигао, да потврдим пријем вашег обрачуна и да Вам пошаљем оно дуга. У току ове недеље ћу Вам послати новац преко Марибора, а данас Вам шаљем позајмљену књигу, да је, са поздравима и благодарношћу, вратите г. Вукићевићу.²

Захваљујем Вам на услузи, са поздравом

Иво Андрић

14. VII. 24.
Грац

¹ Писмо.

² Вероватно је реч о Миленку Вукићевићу (1867—1930), историчару, чија дела Андрић цитира, на више места, у својој докторској тези.

46

Марсеј, 25. VI 1927.

¹ Marseille 25 juna 1927

² Dragi gosp. Cvijanoviću,
šaljem vam u prilogu 50 franaka i molim vas da budete ljubazni i da mi pošaljete Antologiju Lirike „Misliti” (poslednje izdanje, sa slikama)³ i Antologiju Ljubavne Lirike od g. Bož. Kovačevića.⁴

Ja sam proveo vrlo rđavu zimu, jer sam dva puta preboleo grip, i sada vučem posledice. Nadam se da ste vi i svi vaši zdravo i dobro. Kako ide naša književnost? Kupuje li se išta više ili je uvek isti zastoј?

Поздравља вас срдечно
Иво Андрић

Адреса:
Consulat General SCS
151, Corniche
Marseille

Прилог: 50 фр. фр.

¹ Указом од 24. октобра 1926. године Андрић је премештен за секретара VI групе, прве категорије, Краљевског генералног конзулата у Марсеју.

² Писмо, кућано писаћом машином.

³ *Антилозија најновије лирике*, у редакцији и са предговором С. Пандуровића (треће проширено и илустровано издање), у издању часописа *Мисао*, Београд 1927, донела је три Андрићеве песме: *Стирофа*, *По једном стишром добром реду* и *Шта сањам а шта ми се долађа*.

⁴ *Антилозија љубавне лирике*, изабрао Божидар Ковачевић, књижара Жарка Спасојевића, Београд 1927. Андрић је у овој антологији заступљен са пасажем из *Ex Pontu*: *Кога ли љуби сада она млада жена*.

Марсеј, 11. VII 1927.

Марсељ 11 јула 1927

Драги госп. Цвијановићу,
хвала на поздравима и књигама које сам примио
у реду. Молим да ми набавите и пошаљете *Сйомен-
ницу Данила Илића*² која је изашла у Сарајеву пре
5—6 година. Књигу пошаљите на мој рачун а на
адресу г. Velizar Nintchitch,³ Consul General, Marseil-
le, Corniche 151.

Срдачно поздравља Вас и ваше

Иво Андрић

¹ Писмо.

² *Сйоменница Данила Илића*, средили другови и пријатељи
Данила Илића, Петар Н. Гаковић, Сарајево 1922.

³ Велизар Нинчић (1887—1970), дипломата, књижевник и
публициста.

Мадрид, 24. X 1928.

Мадрид 24 октобра 1928 г.
Calle Velazquez, 17

Драги госп. Цвијановићу,
молим вас да ми набавите и пошаљете одмах
Julius Slowacki: U Švicarskoj.² Књига је изашла у За-
гребу, у преводу г. Бенешића као што видим из јед-
не белешке у С. К. Гласнику од 16. октобра о. г.

Не знам да ли има, и колико, мога новца у вас,
зато вам шаљем ових 100 динара.

Поздравља вас срдачно

Иво Андрић

[Шаље:]
Ivo Andrić
Madrid

Calle Velazquez, 17

¹ Указом од 10. априла 1928. године Андрић је премештен
за вицеконзула VI групе, прве категорије, у Краљевском послан-
ству у Мадриду.

² Juliusz Slowacki: *U Švicarskoj*, превео Јулије Бенешић
Штампарија „Народне новине“, Загреб 1928.

Мадрид, 21. XI 1928.

Мадрид 21 новембра 1928 г.
Calle Velazquez, 17.

Драги госп. Цвијановићу,
данас сам примио превод Словацкога.¹ Сад хоћу
да вас замолим за једну другу услугу. Потребно ми
је *хитно* 5—6 добрих фотографија данашњег Бео-
града, и то треба да су фотографски снимци који се
могу добро и лако репродуцирати. Можда имате ви
сами, ако пак немате, набавите ми и пошаљите, до-
бро упаковане да се не полеме. Треба да су снимци
који *довољно* приказују Београд, јер хоћу да их дам
овд. илустрованим листовима са једним чланком о
Београду. Нарочито ми треба слика *Народне Банке*,
ако је могућно и њена унутрашњост.

Молим вас да ми ово пошаљете што пре и уна-
пред вам захваљујем. Јавите ми трошкове.

Срдачно вас поздравља

Иво Андрић

¹ Књига *У Швицарској* коју је тражио у претходном писму.

Београд, 4. XI 1935.

4. XI. 35. г.

Драги г. Цвијановићу,
молим вас да ми пошаљете В. Петровић, Буња
и други из Раванграда² и 2 ком. Nemiga. Ако ово
потоње немате, молим вас, набавите.

Поздравља вас
Иво Андрић

[Дописано на полеђини визит-карте:]
Књижара Цвијановић
зграда Академије

[Штампани текст на визит-карти:]
IVO ANDRITCH
Directeur du Departement
au Ministère des Affaires Etrangères

¹ Визит-карта.

² Вељко Петровић: *Буња и други у Раванграду*, предратна
причања, Напредак, Панчево 1921.

[Београд, 10. III 1929]

Драги г. Цвијановићу,
поручите свакако, хитно, Kaindlу књигу² о
којој је реч.

Поздравља вас
Иво Андрић

10. III.

¹ Цедуља.

² Raimund Friedrich Kaindl (1866—1930), историчар. Андрић
професор у Грацу, члан комисије пред којом је бранио своју
докторску тезу.

Могла би бити реч о Кајндловој књизи *Gesch. und kulturle-
ben Deutschosterreich*, 1929.

Андрић, по свој прилици, упућује Цвијановића на неки чла-
нак који говори о Кајндловој књизи.

Найуљ, 7. V 1921.

Draga gđice Beba, došao sam samo na tri dana u ovaj kraj koji je ljepši od svega što se o njemu govori.¹ Jutros sam se sunčao u atriumu u kući jednog rimskog pisca. Večeras se vraćam u Napulj a sutra na večer u Rim koji mi odavde izgleda kao tamnica. — Čitao sam za imenovanje g. tate,² znam da je zaposlen pa vas molim da mu vi izručite moje pozdrave i čestitke; često sam u duhu s njim. Pozdrave i rukoljube gđi nami. Javite se.

vaš Ivo Andrić

7. V. (19)21

[Адреса:]
Signorina
Beba Alaupović
Akademski trg 7. II.
ZAGREB
Croazia
Jugoslavia

[Шаље:]
exp. Andrić
Hôtel Geneve
NAPOLI

¹ У времену од 7—10. маја, Андрић се налази у Напуљу.

² Вест о постављењу Тугомира Алауповића за повереника за просвету, у покрајинској влади за Хрватску, у Загребу, објављена је у *Политици* 16. априла 1921.

Сплит, 22. VI 1921.

Draga Gospodice, konačno sam stigao u naš kraj istina po tako burnu i ružnu vremenu da se i sad još lečim od umora i slabosti.¹ Ako bude imalo lijepo vrijeme ostaću ovde bar 14 dana a onda idem u Višegrad. Pozdravite mnogo i srdačno gđu mamu i tatu. Pišite mi u Višegrad.² Pozdravlja vas

Ivo Andrić

Split 22. VI. (19)21

[Адреса:]
Gđica
Beba Alaupović
ZAGREB
Akademski trg 7. II.

¹ Андрић је дошао из Анконе, бродом у Сплит. У Сплиту је остао око две недеље код свога пријатеља Нике Баргуловића.

² Остатак допушта од 15. јула до почетка августа 1921, Андрић проводи код тече и тетке у Вишеграду.

Марсеј, 12. IV 1927.

Marseille¹ 12 aprila 1927
51, rue St. Jacques I.

Dragi Geroj,²

odavno nisam primio radosnije vijesti nego što je ova tvoja jučerašnja. Dolazi mi nekako veseliji ovaj Uskrs u tuđem svijetu, jer mogu da podijelim radost sa svojom dobrom i hrabrom sestrom. Ako te i dalje zovem starim imenom, geroj, to je samo zato što ja, kao stariji,

znam da i u sreći treba dobre volje i hrabrosti. Molim te da mnogo pozdraviš moga kapetana¹ koga ja već sada iskreno volim. Ovaj brat iz svijeta vam želi da uvijek prima samo radosne vijesti od vas.

Sve drugo što bih Ti danas pisao izgleda mi maleno i nevažno.

Stvar sa tatinim i mojim putem ne izgleda mi da se tako slaže kao što Ti pišeš. Jer ja mislim *1 juna* biti, ako Bog da, u Beogradu, zatim 4 dana u Višegradu, a otale dalje za Travnik, Fojnicu itd. a po tvome pismu tata treba da je *1 jula* u Topuskom. Može li on krenuti iz Beograda *5 ili 6 juna* n.pr. preko Višegrada, pa otale zajedno sa mnom u Travnik? Ja bih ga to molio jer meni stoji samo *juni* mjesec na raspoloženju, i to do 25 otprilike.⁴

Izvini molim te što te zasipam datumima — ja znam da za Tebe sada kalendar ne znači ništa — ali, znaš, mnogo mi je stalo do toga puta.

Da li ću vas zateći u Beogradu 1 juna? Kad je vjenčanje? Ja bih došao i 3—4 dana ranije, oko 26 ili 27 maja, samo da vas još zatečem. Razgovori s tatom o svemu ovom pa mi javi odmah, da se znam ravnati. Rukoljub i čestitke mami. Vjerenicima želi mnogo dobra i sreće

tvoj brat
Ivo

Dragi Tugomire, molim vas da udesite ako ikako možete taj naš put. Na žalost moje vrijeme je ograničeno na mjesec juni i na tri nedelje. Raduje se vašoj i Bebinoj sreći

i grli vas vaš
Ivo.

¹ Краљевским указом од 24. октобра 1926. Андрић је постављен за вицеkonzула I класе у Краљевском генералном конзулату у Марсеју. На дужност је наступио око 10. новембра, исте године.

² Надимак који Андрић даје Беби Алауповић: (од руског герой — херој).

³ Беба Алауповић се тих дана верила за пешадијског капетана Рудолфа Штауфера.

⁴ И претходне године, почетком јула, Андрић је са Алауповићем посетио неке фрањевачке манастире, међу њима јајачки манастир. Те године намерава да са њим, почетком јуна, посети фојнички фрањевачки манастир.

града, где је Поповић обичавао летовати. На обе сачуване фотографије из 1920. и 1922, са испраћаја Андрића, видимо цело његово вишеградско друштво пред железничком станицом и Андрића покрај свог пријатеља.

Милутин Поповић био је активан политички радник. На изборима 1927. изабран је за посланика Народне радикалне странке. По смрти једног од првака странке Милана Сршкића (1880—1937), приредио је књигу сећања Сршкићевих пријатеља и присталица. У пензију је отишао 1931. године. Последње године проживео је у Вишеграду, где је и умро 7. августа 1940.

1

Трст, 3. VIII 1926.

Trieste 3 VIII 26¹
R. Consolato generale SCS

Драги Милутине, овде сам дошао послом на неколико дана. Мислим на вас који се одмарате у мирном Вишеграду, и све вас поздравља

твој Иво

[Адреса:]
Gosp.
Milutin Popović
profesor
Višegrad (Bosna)
Jugoslavia

¹ Разгледница.

Током августа 1926. Андрић се налази у комисији, у Краљевском генералном конзулату у Трсту.

Женева, 3. I 1931.

Geneve, 3 januara 1931 g.¹
5, rue des Alpes

Драги Милутине,
Честитам ти божићне празнике и желим срећну Нову Годину, заједно са свима твојима.

Јавио сам ти се чим сам се вратио у Женеву. Јесте ли сви здраво? Јави се.

Срдачно поздравља тебе и Радмилу²

ваш Иво

¹ Разгледница.

Указом од 1. јануара 1930. године Андрић је премештен за секретара V групе, I категорије, у Краљевској сталној делегацији код Друштва народа у Женеву.

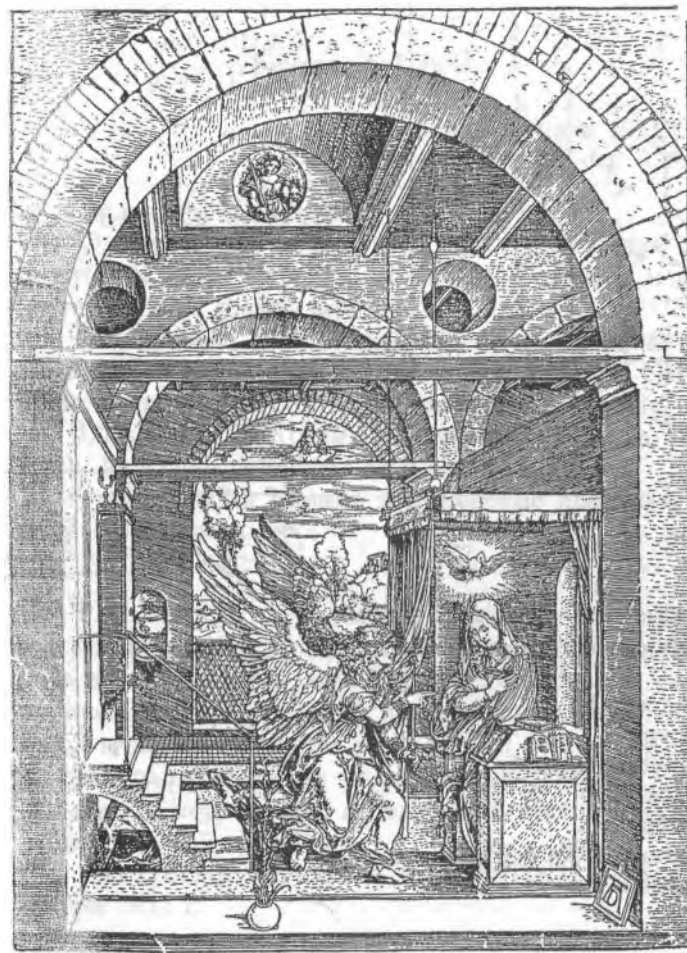
² Радмила, супруга Милутина Поповића.

Ниρνберг, 30. III 1932.

Ниρνберг, 30 марта 1932¹

Драги Милутине,
провео сам неколико дана у Немачкој; био сам и у Вајмару на хаџилуку. На повратку у Женеву, на посао, сјећам се тебе и снајке, са најбољим поздравима

ваш Иво

Разгледница Милутину Поповићу из Ниρνберга (30. март 1932)

NOIMBERG
STADT DER
EUKUCHEN
Gosp.

Milutin Popović
inspektor

Sarajevo

Careva obala 5/III

Jugoslavien

Нинбург, 30 марта 1932.

Драги Милутине,

и да сам нешто писао у Немачку,

и да сам у Београду на Кафану,

и да сам у Београду у Београду, и да

и да сам у Београду у Београду, и да

и да сам у Београду у Београду, и да

[Адреса:]

Gosp.

Milutin Popović

inspektor

Sarajevo

Careva obala 5/III

Jugoslavien

¹ Разгледница.

Ускршње празнике, крајем марта 1932, Андрић проводи у Немачкој. У писму од 6. априла 1932, из Женева, писаће и Зденки Марковић: „Ипак сам стигао да преко Ускрса одем до Франкфурта и Вајмара, да видим Гетсов завичај”.

4

Женева, 2. I 1933.

Женева, 2 јануара 1932 г.¹
5, rue des Alpes

Драги мој Милутине,

Одавно немам од тебе никаквих вести. Надам се да сте сви здраво и добро, и да си у Сарајеву, и да ће те ово моје писмо затећи.

Још од маја месеца спремам се на повратак у Београд. Сад се надам да ћу крајем јануара бити премештен и почетком фебруара већ у Београду.

Јави ми се још овамо у Женеву, а већ кад будем у Београду виђаћемо се и чешиће и више.

Теби и свима твојима жели срећне празнике и нову 1933. годину

твој Иво

P.S. Узгред, да те нешто замолим. Сарајевско среско Начелство, јури ме што се нисам као војник обавезник „пријавио код одласка”. Одговорио сам им писмено, али те молим да одеш лично код кога треба и да им објасниш да ја већ 20 година нисам ни становао у Сарајеву па ни одлазио из њега. Сад сам послао моју адресу; и нека ме се прођу, јер сам их ђијар² за војску.

Акт среског Начелства је Бр. 66575/32 од 5 новембра 1932 г.

[Адреса:]

Gospodin

Milutin Popović

profesor

SARAJEVO

Careva obala 5.

Yougoslavien

(Exp. I. Andrić,
Geneve,
5, rue des Alpes
Delegation yougoslave)

¹ Андрић пише погрешно: 1932; треба 1933.

² Ихџијар — старац (турс.).

5

Блед, 2. VI 1933.

Блед 2 јуна 1933 г.¹

После боравка у Дубровнику² морао сам у Словенију и нисам могао да вас видим као што сам се надао.

Сећа вас се и поздравља срдечно из ових лепих крајева

ваш Иво

[Адреса:]
Gosp.
Milutin Popović
profesor u penziji
Sarajevo
Careva Obala 5

¹ Разгледница.

² Као члан наше делегације Андрић је присуствовао конгресу ПЕН клуба који се одржавао у Дубровнику од 25—28. маја.

6

Женева, 10. IX 1935.

Женева, 10 септ. 1935 г.¹

Најлепше поздраве свима шаље ваш

Иво

[Адреса:]
Gospodin
Milutin Popović
profesor u. p.
Sarajevo
Careva Obala 5
Yougoslavie

¹ Разгледница.

7

Београд, 9. IV 1936.

Београд 9. IV. 36. г.¹

Свако добро и срећне ускршње празнике жели свима ваш

Иво

[Адреса:]
Господин
Милутин Поповић
професор у. п.
Сарајево
Царева Обала 5/II
Дринска бановина

¹ Разгледница.

Београд, 29. IV 1937.

Београд, 29. IV. 37. г.¹

Драги Милутине,

Управо сам се спремао да ти честитам Ускрс кад ми стиже тешка вест о смрти пок. Драгана.² Ти знаш колико ја љубави имам за сву вашу породицу и како присно осећам све ваше радости и жалости. Ако у томе може бити неке утехе, молим те да и ти и сви твоји знате и верујете у те моје осећаје.

Много сам мислио на тебе приликом смрти честитог Милана Сршкића.³

Са сваким даном све више увиђам: треба се измирити са животом и свим оним што он доноси, да би се човек могао донекле измирити са страшном чињеницом смрти.

И поред ових тешких губитака, ја сам уверен да ћеш ти у Радмили, у породици, у доброту и ширини властитог духа наћи довољно снаге и утехе да све то поднесеш.

Са најбољим жељама и честиткама, поздравља тебе и све твоје

ваш Иво

¹ Писмо. Заглавље: *Министарство иностраних послова*, са сүвим грбом Краљевине Југославије.

² Драган, брат Милутина Поповића.

³ Милан Сршкић (1880—1937), политичар, министар у владама Николе Пашића од 1922—1926; један од оснивача Југословенске националне странке.

Синаја, 4. V 1938.

Синаја, 4. V. 38. г.¹

Срдечно поздравља тебе, снајку и Милеву ваш

Иво Андрић

[Адреса:]

Gosp.

Milutin Popović

profesor u. p.

Sarajevo

Francuska obala 5

Jugoslavia

¹ Разгледница.

Синаја (Румунија), излетиште и климатско лечилиште у трансилванским Алпима.

Берлин, 7. VIII 1940.

Берлин (7. август 1940)¹

Дубоко потресен учествујем у вашем болу и поздрављам све

Иво Андрић²

[Адреса:]

Branko Popović³

Višegrad

Jugosl.

¹ Телеграм.

Указом од 28. марта 1939. године Андрић је постављен за опуномоћеног министра и изванредног посланика у Берлину. Ову дужност је преузео 10. априла 1939. године.

² Након дуге болести у Вишеграду је преминуо 7. августа 1940. године Андрићев дугогодишњи пријатељ Милутин Поповић.

³ Телеграм је упућен свештенику Бранку Поповићу, Милутиновом брату.

11

Берлин, 10. VIII 1940.

Берлин, 10 авг. 1940 г.¹

Драга снајка,²

Још увек сам под страшним утиском телеграма којим ми је јављено о одласку нашег драгог Милутина. Не тражим речи којима бих тебе и све његове утешио, јер знам да таквих речи нема. Верујте ми да делим и разумем ваш бол, јер сам и сам изгубио најбољег друга и највернијег пријатеља.

Молим те да у твом болу знаш да поред Бранка³ и осталих твојих имаш и мене који као рођени брат Милутинов никад неће заборавити ни тебе ни остале његове.

Теби, драга снајка и свима осталима шаље своје најбоље осећаје у великој жалости и срдачне поздраве

ваш Иво

¹ Писмо.

² Писмо је упућено Милутиновој супрузи, Радмили Поповић.

³ Бранко Поповић, Милутинов брат.

*Андрићева писма
Вери Стојић*

Љубљана, 15. V 1926.

15. V. 26.

Драга гђо. Вера,
срдечно поздравља вас, ваше и Ољу²

Иво Андрић

[Адреса:]

Гђа.

Вера Стојић

Београд

Књегине Љубице³ ул 9. III.

¹ Разгледница, писана мастиљавом оловком; на другој страни је Александрова цеста у Љубљани.

² Олга Кисић (удата Обрадовић), пријатељица из младости Иве Андрића и Вере Стојић.

³ Данашња Змај-Јовина улица.

Вишеград, 7. VII 1926.

Вишеград 7 јули 1926.

Драга гђо Вера,
хитам да вам се јавим, док сте још у Београду. До-

бро сам и здраво путовао² кроз лепе крајеве које до сад нисам видио. Овде се одмарам, и не могу још ништа да почнем да радим. Надам се да ћу кроз [2] који дан бити боље.

Хтео бих да чујем за вас. Како сте ви са живцима? Треба да идете у Ковиљачу и да заборавите да живци постоје.

Шта је са нашом Ољом, несрећним дететом?³ Пишите ми како је у Ковиљачи, и како се осећате. Поздравите гђу.⁴ маму⁵ и мајку⁶.

Вас срдечно поздравља ваш

Иво Андрић

Поздрав Браниславском.⁷

[Адреса на омоту:]

Гђа.

Вера Стојић

Београд

Књегине Љубице 9. III.

¹ Писмо.

² У јулу месецу 1926. године Андрић са др Тугомиром Алауповићем, својим бившим гимназијским професором, пријатељем и заштитником, путује по Босни, обилазећи фрањевачке манастире. О односу између Иве Андрића и Тугомира Алауповића подробније видети у *Свескама Задужбине Иве Андрића*, 2, 1983, стр. 295—313. У вези са путовањем по Босни погледати писма бр. 15 и 17 Иве Андрића Тугомиру Алауповићу.

³ По сећању Вере Стојић, Андрић и она су Олгу Кисић из милоште, због њене размажености, звали „несрећним дететом“.

⁴ *йише*: гђи.

⁵ Мајка Вере Стојић — Милана Стојић (рођена Рајић).

⁶ Баба Вере Стојић, мајка њене мајке — Јелена Рајић (рођена Стратимировић).

⁷ Брана Миленковић, адвокат, Андрићев пријатељ, члан Демократске странке Љубомира Давидовића; од 1941. до 1958. године Андрић је живео у његовом стану, у Улици Призренској 9, заузимајући две собе.

Вишеград, 17. VII 1926.

¹Вишеград 17. VII. 26.

Драга Вера,

овај час сам примио ваше писмо из Ковиљаче. Хитам да вам захвалим и да вам се јавим, да би и ви мени могли још једном писати, док сам овде. Нема много изгледа да ћу моћи Дрином, на сплаву², у Ковиљачу. За сада бар, нема ни аутомобила неког који би ме довео до Зворника. Сви су изгледи да ћу се одавде вратити возом, преко Сталаћа, у Београд. Ако би се међутим ипак пружила ³овде³ нека прилика са аутомобилом, ја ⁴бих⁴ у четвртак 22. о. м. кренуо за Зворник. А ако ништа од тога не буде — по свој прилици неће ни бити — остаћу овде до недеље 25. о. м., тако да ћу у понедељак у јутро 26. о. м. бити у Београду. Мени би било драго да вас видим ⁵барем⁵ у Београду, у понедељак. Ако будете тамо, потражите ме телефоном, и ја ћу вас тражити. А увече ћу, ако Богда, [2] доћи до вас.

Видим да Оља, „несрећно дијете“ и није тако несрећна. Можда смо много несрећнији ми који се бројимо срећни и паметни. Поздравите је. О свом путу и утисцима усмено.

Чувајте се и одмарајте живце, то вас моли, са најбољим поздравима, срдечно ваш

Иво Андрић

[Адреса на омоту:]

Госпођа

Вера Стојић

Бања Ковиљача

Вила „Босна“ 17

Србија

[Адреса на полећини омота:]

Ехр. И. Андрић, Вишеград

¹ Писмо.

² *бише*: на сплави.

³ *уметин*.

⁴ *испр.* од ћу.

⁵ *уметин*.

4

Вишеград, 20. VII 1926.

¹Вишеград 20. VII. 26.

Драга Вера,

овај час сам примио ваше писмо од 17. о. м. Хвала на сећању. Овде нису биле тако страшне поплаве као што у новинама пише. Било је доста штете по селима. Код мене је све добро и здраво.

Драго ми је да се добро осећате. И не треба да се бојите повратка у Београд. Одмор ће имати добре последице, и ви ћете се осећати боље.

Надам се да сте примили моје писмо у ком вам јављам да нема изгле-[2]да да ћу моћи доћи у Ковиљачу. Жалим што је тако, али се надам да ћемо се већ у понедељак 26. о. м. видети у Београду. Радовао бих се томе, али ако вам је пријатно у Ковиљачи, останите док год можете. Ако ипак будете у понедељак у Београду, биће ми драго, и потражићу вас телефоном и предвече код куће.

И овде су дани сунчани, али не знам докле. Јашем и шетам доста. Чувајте здравље. Јавите се (т.ј. за писмо ²је² доцкан, јер у недељу путујем ³преко Сталаћа³, дакле до виђења у Београду

ваш

Иво Андрић

[Адреса на омоту:]
Госпођа
Вера Стојић
Бања Ковиљача
Вила „Босна“ 17
Србија

[Адреса на полећини омота:]
Ехр. И. Андрић, Вишеград
Босна

¹ Писмо.

² уметн.

³ уметн.

5

Трст, 5. VIII 1926.¹

²Trieste
R. Consolato Generale SCS
Piazza Venezia 1

Сећа вас се и срдечно поздравља вас и ваше

Иво Андрић

[Адреса:]
Гђа
Вера Стојић
Belgrade
Књегине Љубице 9. III.
Serbie

¹ Датум са поштанског жига.

² Разгледница; на другој страни Трст, Castello di Miramare. Андрић као секретар шесте групе I категорије Министарства иностраних дела (унапређен је 31. децембра 1925) одлази на привремен рад у Генерални конзулат Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. Тамо ће остати 10 до 15 дана, како сам каже у писму Тугомиру Алауповићу (уп. *Свеске Задушбине Иве Андрића*, 2, 1983, стр. 309—310). Андрић је већ био на раду у Конзулату у Трсту (постављен је 14. новембра 1922, да би већ 12. јануара 1923. био премештен у Конзулат у Грацу).

6

Трст, 8. VIII 1926.

¹Trieste 8. VIII. 26.
R. Consolato Generale SCS
Piazza Venezia 1

Драга гђо Вера,

јавио сам вам се картом чим сам стигао а данас — недеља после подне — хоћу да вам напишем „неколико љубазних речи“, да не мислите да сам у овом великом (!) граду заборавио старе пријатеље. Ево сам недељу дана овде још се нисам купао у мору. Не ваља време ништа. По цео дан радимо у Конзулату, а увече шетам [2] или седим пред каваном и слушах музику. И овако ће, вероватно, још десетак дана да потраје. Хтео бих да чујем, како сте и шта радите. Идете ли у Топчидер? Пишите ми овамо на Конзулат, а ја ћу вам јавити отприлике дан кад ћу се вратити.

Поздравите ваше. Вас срдечно поздравља

ваш
Иво Андрић

[Адреса на омоту:]
Madame
Vera Stojic .

Belgrado
Knjeginje Ljubice ul. 9. III.
Serbia

¹ Писмо.

7

Трст, 18. VIII 1926.¹

²Драга гђо. Вера,
примио сам ваше писмо. Хвала. Молим вас да
ме извинете што се ретко јављам. Мој се посао отеж-
нуо преко очекивања. По цео дан сам у неким ци-
фрама и објашњавањима, а у вече читам све³ оно
што сам у ове три године пропустио у Италији. Вре-
ме се знатно поправило па се око поднева сунчамо
по сат-два. У недељу сам био у Градо⁴. Необично ми
се свидело.⁵

[2] Нисам знао за ваш рођендан⁶, па вам га че-
ститам накнадно, са много добрих жеља. Ваше теш-
ке мисли о рођендану, знам нису лаке ни пријатне,
али верујте да њих не можемо избећи ни сви ми
остали смртни и грешни људи. Ми не можемо избе-
ћи патње, можемо само бар донекле да подесимо
начин како да их подносимо.

Надам се да ћу 25. авг. стићи у Београд. Јавићу
вам се одмах или предвече доћи до вас. Желим да
вас затекнем здраво и весело.

Срдачно ваш

Иво Андрић

[Адреса на омоту:]
Signora
Vera Stojić

Belgrado
Knjeginje Ljubice ul. 9. III.
Serbia

[Адреса на полећини омота:]
Exp. I. Andrić, Trieste
Consolato Generale SHS
Piazza Venecia 1

¹ Датум са поштанског жига.

² Писмо.

³ испр. од сву.

⁴ Градић недалеко од Трста, у непосредној близини Акви-
леје.

⁵ На полећини прве странице Андрићев припис оловком:
P. S. Молим вас да карту предате Брани.

⁶ Вера Стојић рођена је 5. августа 1902.

8

Марсел, 13. XI 1926.¹

²Consulat General des SCS
Corniche 151.

Драга гђо. Вера,
жив и здрав сам стигао у Марсел.³ Још се ни-
сам смеио, хоћу само да вам се јавим и да 'вас⁴
срдачно поздравим, заједно са гђом. мамом и Ољом.
ваш

Иво Андрић

⁵Поздравите ми много Брану⁶.

[Адреса:]
Madame
Vera Stojić

Belgrade
Knjeginje Ljubice ul. 9. III.
Serbie

¹ Датум са поштанског жиға.

² Разгледница, на другој страни: Marseille, La Cathedrale.

³ Андрић је 24. октобра 1926. постављен за вицеkonzула
Генералног konzулата Краљевине Југославије у Марсељу.

⁴ уметин.

⁵ Андрићев припис са стране.

9

Марсељ, 22. XI 1926.

¹Марсељ 22. XI. 26.

Драга гђо. Вера,

јавио сам вам се чим сам стигао. До јуче сам
био у хотелу и мучио се тражећи стан по Марсељу.
Није то ни овде лака ствар. Сад сам се коначно, јуче,
уселио. Лепо је и чисто, ²што² је овде ретко, али
бестрага скупо.³

Пишем вам, како видите, само о становима, јер
ни о чем паметнијем нисам стигао да [2] мислим. —
Прекјуче сам био на једном симфониском концерту,
који није био лош.

Често мислим на вас. Како сте? Шта радите?
Како су ваши? Оља, несрећно дете? Наша Брана? —
Пишите ми, као што сте обећали. Ако желите што-
год од књига и ревија, јавите. Иначе, послаћу вам, с
времена на време, овако на памет, оно што ја читам.
Немојте ме заборавити. Поздравите срдечно све.

Срдечно ваш

Иво Андрић

[Адреса на омоту:]
Гђа
Вера Стојић
Belgrade
Knjeginje Ljubice 9./III.
Serbie

[Адреса на полеђини омота:]
Exp. J. Andritch, Marseille,
Corniche 151
France

¹ Писмо.

² ишице: ишио.

³ О првим утисцима из Марсеља Андрић опширно пише
Тугомиру Алауповићу, уп. писмо бр. 20, *Свеске Задужбине Иве
Андрића*, 2, 1983, стр. 311.

10

Марсељ, 4. XII 1926.

¹Marseille, 4. XII. 26.
151, Corniche, 151.

Драга гђо. Вера,

Ви извесно мислите већ како сам заборавио ста-
ре пријатеље или како нећу да Вам пишем. А није
ни једно ни друго. Захвалан сам вам на последњем
писму, само нисам стигао да одмах на њега одгово-
рим.²

Ви знате, чини ми се, да сам ја велики против-
ник г. Тагоре-а³. Ценим га, наравно, али не верујем
да светло долази са Истока. То је оптичка варка. И
после, осећам да све те мудрости из Азије, не пори-
чући ни најмање њихову апсолутну вредност, за нас

који смо крштени — па ма и не били хришћани — [2] не вреде ништа, или мало.

Него Тагоре је давно отишао из Београда, Ви сте вероватно већ и заборавили да сте ми писали о њему, а ја тек сада стижем са овим разматрањима. Шта ћете, то је незгодна страна кореспонденције. Нама би требао одговор на писмо у часу када га пишемо.

Драго ми је да сте релативно добро. Смешите се, па макар и „јапански“. Чувајте здравље, не премарајте се, бар ⁴не онда када није неопходно нужно.

Ја сам одболовао прописну ангину са свим њеним интоксикацијама и грозницама. Сад сам добро. Само, дува непрестано неки хладан ветар, мора да је из неких далеких земаља где влада велика чамотиња.

Молим Вас поздравите ваше, Ољу и Брану.

Пошаљите ми Бранину адресу. Пишите.

Срдечно ваш

Иво Андрић

[Адреса на омоту:]

Madame

Vera Stojić

Belgrade

Knjeginje Ljubice 9./III.

Serbie

[Адреса на полећини омота:]

Exp. I. Andritch, Marseille,

151, Corniche, 151

France

¹ Писмо.

² Означивши крај првог пасуса знаком х, Андрић је у дну прве стране писма додао: Када бих Вам писао сваки пут када се сетим наших вечерњих разговора, Ви бисте имали већ пуну фиоку мојих писама.

³ Рабиндранат Тагоре.

⁴ уметин.

Париз, 23. XII 1926.

Париз 23. XII. 26.

Драга гђо. Вера,

примио сам у Марсељу ваше последње писмо па да не бисте чекали на мој одговор онако дуго као ја на ваш хоћу да вам пишем овако на хитњи, с пута, из каване. Већ трећи дан сам у Паризу² и остаћу још 4—5—6. Врло мало за Париз а још мање за мене. До подне идем у Нац. Библиотеку а после подне у Архив Мин. Спољ. Послова. Остаје ми само вече за позориште и одмор који је овде, изгледа, непозната ствар. Али, кроз неколико [2] дана бићу опет у својој марсељској Паланци, где се довољно одмара. Надам се да ћу тамо затећи и ваше писмо и да ћу чути да сте добро и здраво. Из Марсеља ћу вам писати више и о Паризу и свему што сам видио. Шта има ново у Београду? Како су Оља и Брана? Да ли је вашој гђи. мајци боље? Молим вас да не заборавите и да ми се јављате чешће.

Срдечно ваш

Иво Андрић

[Адреса на омоту:]

Madame

Vera Stojić

Belgrade

Knjeginje Ljubice 9. III.

Serbie

¹ Писмо.

² Андрић је 9. децембра 1926. упућен на привремени рад у Генерални конзулат у Паризу. У Националној библиотеци и у Архиву Министарства спољних послова истражује грађу за *Травничку хронику*. У Архиву његову пажњу нарочито привлаче три свеске кореспонденције Пјера Давида, француског конзула у Травнику с почетка 19. века.

Marseille 3. I. 1927.
51. rue St. Jaques²

Драга гђо. Вера,

на повратку из Париза, затекох ваше писмо, писано у постељи, још 18. децембра, а никаква одговора на моје писмо из Париза. Бринем се да нисте озбиљно болесни! Овде, као и у Паризу, све је пуно грипа, ангине. И ја сам у Паризу одлежао два дана. [2] И сад се осећам веома бедно. Молим Вас, јавите ми ³се³ одмах, бар једном картом, само да знам да сте се придигли. Чувајте се. И пишите ми. Поздравите ваше као и Брану и Ољу. Писаћу Вам више скорих дана. У Паризу сам много тога побележио у Архиви и у Библиотеци. Сад срећујем своје, наравно скромне, *Pariser Rechenschaften*⁴. Пишите.

Срдачно ваш

Иво Андрић

[Адреса на омоту:]

Гђа.

Вера Стојић

Belgrade

Књезиње Љубице ул. 9./III.

Serbie

¹ Писмо.

² Од овог писма, па све до писма од 30. VIII 1927. године, Андрић ће писати погрешно *Jaques* уместо исправно *Jacques*.

³ *уметин*.

⁴ *Немачки*: париски рачуни.

Марсељ 18. I. 27.

Драга госпођо Вера

данас сам примио ваше писмо у ком ми честитате Нову годину. Хвала на добрим жељама; оне су ми заиста потребне. Од како сам се вратио из Париза одлежао сам и ангину и грип. На ангине сам навикао, али грип је одвратна ствар. Још увек нисам најбоље. Управо човек и не зна како је с њим; час прецени [2] своју снагу, час ²је² подцени. Таква је то болест.

Био сам болестан кад сам наредио у књижари да Вам се пошаље један музички речник, као моја честитка и знак свих добрих жеља (ако шта вреде). Надам се да сте примили ту маленкост. Још једном Вам жели све најбоље и поздравља Вас срдачно

ваш

Иво Андрић

Поздравите Ољу и Брану. Брани сам писао. Јавите се.

[Адреса на омоту:]

Madame

Vera Stojić

Belgrade

Knjeginje Ljubice ul. 9/III.

Serbie

¹ Писмо.

² *уметин*.

Марсељ, 26. I 1927.

Марсељ 26. I. 27.
51, Rue St. Jaques, 51.

Драга гђо. Вера,

овај час сам примио ваше писмо од 23 о. м. и не могу да се начудим да нисте примили ни књигу коју Вам је послала овдашња књижара Фуери, препоручено, ни моје писмо које сам неколико дана доцније писао. Књига је послана 14 о. м. а моје писмо 17 или 18 о. м. Очекујем ваше вести и надам се да ћете бар књигу примити.

Како видите², ја сам опет у жалости. Моја тетка у Вишеграду умрла је нагло пре четири дана³. Нисам могао ни на сарану⁴ отићи. И да је нисам толико волио, колико сам, било би ми тешко [2] већ стога што је то последњи члан наше породице. Управо, последњи сам ја⁵. Као што сам Вам у писму од 17. јавио, ја сам, вративши се из Париза, преболио и грип и ангину. Ангина је прошла али ми је грип још увек у костима.

Можда ћу већ у мају месецу ићи у Вишеград да средим кућу и оно мало имања које је сада без господара. Вероватно ћемо се тада видети у Београду.

Видите, драга гђо Вера, да Вас нисам нипошто заборавио и да нисам лењ на писању него да је крива и пошта и моје недаће.

Јавите ми се. Поздравите гђу. маму, Ољу и Брану.

Срдачно ваш

Иво Андрић

⁶Р. С. Књига коју сам Вам послао био је музички речник, мислио сам да ће Вам бити користан и пријатан; ургираћу на пошти.⁶

Марсељ 26. I. 27.
51, Rue St. Jaques, 51.

Драга гђо. Вера,

Овај час сам примио ваше писмо од 23 о. м. и не могу да се начудим да нисте примили ни књигу коју Вам је послала овдашња књижара Фуери, препоручено, ни моје писмо које сам неколико дана доцније писао. Књига је послана 14 о. м. а моје писмо 17 или 18 о. м. Очекујем ваше вести и надам се да ћете бар књигу примити.

Како видите, ја сам опет у жалости. Моја тетка у Вишеграду умрла је нагло пре четири дана. Нисам могао ни на сарану отићи. И да је нисам толико волио, колико сам, било би ми тешко

Факсимил Андрићевог писма Вери Стојић из Марсеља

[Адреса на омоту:]
Madame
Vera Stojić
Belgrade
Knjeginje Ljubice ul. 9/III.
Serbie

¹ Писмо.

² Андрић алудира на црни оквир писма и омота. Таква, црним уоквирена писма, Андрић ће Вери Стојић слати до 8. марта 1927, што значи отприлике четрдесет дана од дана теткине смрти.

³ Ана Матковшић умрла је 23. јануара 1927. године.

⁴ *и*реба: сахрану.

⁵ Иван Маткович, Андрићев теча и поочим, умро је 12. августа 1924. године у Вишеграду. На његовом гробу, на римокатоличком гробљу у Вишеграду, пише:

Он бјеше добар, племенит, вољен
Сад се радује у вјечном миру
И живи свјетал у успоми.
Своме другу и поочиму Ана и Иван.

О Андрићевом расположењу после теткине смрти видети и писмо Зденки Марковић од 2. фебруара 1927. године у: *Нејозна-ша кореспонденција Иве Андрића*, Кроника, Завод за књижевност и театрологију ЈАЗУ, 18—19, 1981, као и 21. писмо Т. Алауловићу.

⁶ Написано на полећини прве странице.

15

Марсељ, 7. II 1927.

Marseille, 7. фебруара 1927.
51, Rue St. Jacques, I.

Драга гђо. Вера
на моја три писма немам од Вас одговора, и ако
се Ви у сваком вашем писму жалите да Вам не пи-

шем. Ни до данас не знам да ли сте примили књигу коју сам Вам послао, препоручено, још у првим данима јануара. Надам се да нисте болесни а не верујем да не можете наћи десет минута слободна времена за старе пријатеље.

Јавите се, молим Вас, и поздравите све, Вас срдечно поздравља

Иво Андрић

[Адреса на омоту:]
Madame
Vera Stojić
Belgrade
Knjeginje Ljubice ul. 9. III.
Serbie

¹ Писмо.

16

Марсел, 10. II 1927.

¹Marseille 10 фебр. 1927.

Драга гђо. Вера,

примио сам ваше писмо из ког видим да сте, ако и са задоцњењем, ипак све примили у ред, и писма и књигу, и да сте живо и здраво. А ја сам вам неки дан писао и питао вас шта је с вама. Био сам нестрпљив и брз, јер сам сутрадан већ примио ваше писмо које је све објаснило.

Чувам се колико могу али се некако споро опорављам. Овде већ [2] на раскршћима по скверовима копају и саде цвеће. То има да значи пролеће, и да ће, можда, боље бити за све.

Мило ми је да се ближите времену кад ћете ући у ваш нови стан. Имате право. Помучите се, али се уредите лепо. Свагде је потребно имати своје chez soi², а у Београду нарочито. А ја ћу бити слободан да и даље с времена на време увећам вашу библиотеку каквом књигом која ми зашне за око и подсети ме на вас.

Сирота Оља; ја сам мислио да [3] ³је она већ негде у Америци као Miss Yougoslavia на неком филму.

Идете ли на балове? Сигурно сте слушали Рубинштајна⁴. Овде је био један млад Шпанац, Итурби⁵ се зове, и свира необично добро. За који дан долази Корто⁶. То су ми једине разоноде. Иначе, од времена рата нисам био оволико сам као у овој трговачкој вароши која је нечиста а није питеорескна.

Јавите ми се опет. Поздравите гђу. маму и Ољу и Брану.

Ваш

Иво Андрић¹

[Адреса на омоту:]
Madame
Vera Stojić
Belgrade
Knjeginje Ljubice ul. 9./III.
Serbie

[Адреса на полећини омота:]
Exp. I. Andritch, Marseille,
51, Rue St. Jaques

¹ Писмо.

² Француски: код куће, домаћи кућак.

³ Писано на полећини прве стране.

⁴ Артур Рубинштајн, полски пијаниста.

⁵ Хозе Итурби, шпански пијаниста и диригент.

⁶ Алфред Корто, француски пијаниста, педагог и диригент.

Марсел, 8. III 1927.

¹Марсел 8 марта 1927.
51, Rue St. Jaques, I.

Драга гђо. Вера,

одавно вам се нисам јавио и ако сам често мислио на вас. Немам ништа ни ново ни много добро да вам јавим. Колеbam са здрављем, а ова пролетња времена са вјетровима и кошавама утичу рђаво на живце, нарочито код људи који ни иначе нису посве како треба.

Прилично сам заузет у Консулату а све слободно време проводим у читању. Покаткад [2] ми се чини као да сам се помладио и ²као² да поново студирам на универзитету. Нисам чак ишао ни на карневал у Ницу. Видим доста циркуса и овде. Првом приликом читаћу вам своје утиске и мишљења из Француске. Они ће бити мало друкчији него импресије нашег драгог Дуке³.

Често, често помислим на вас и на лањско лето. Сад кад ми дође ред да се вратим у Београд, у Министарство, биће ми много лакше вратити се, јер познајем боље и свијет, и јер се надам затећи вас у вашем новом стану, са вашом собом, са библиотеком, у којој ће моћи да се пријатно и разговара и ћути. Јавите [3] ⁴ми се и пишите шта има ново у Београду. Када се селите? Како су ваши? Поздравите Ољу и Брану; ја се њих увек сећам али они се мени не јављају.

Срдечно ваш

Иво Андрић

P. S. Молим вас упитајте ⁵у⁵ Путнику пошто је карта I. кл. брзог воза (не семплон!), без вагон-ли, Београд — Вентимиља. Па ми јавите.

Да нисте и ви у грип? Чувајте здравље.⁴

[Адреса на омоту:]

Madame
Vera Stojić
Belgrade
Knjeginje Ljubice ul. 9/III.
Serbie

¹ Писмо.

² уметн.

³ Андрић мисли на Јована Дучића и његово Писмо из Француске.

⁴ Написано попреко, на полеђини прве странице.

⁵ уметн.

Марсел, 20. IV 1927.

¹Marseille 20. IV. 1927
51, Rue St. Jaques.

Драга гђо. Вера,

хвала много на карти и извините што сам задоцнио са одговором. Тачно је да у Марселу нисам никако добро са здрављем а и посла има доста. Нарочито ми је незгодно што су ми ови последњи укази одузели двојицу чиновника. Због тога не знам да ли ћу моћи на одсуство крајем маја као што сам то намеравао.

[2] Три дана Ускрса сам провео у Прованси Арл—Ним—Авињон. То су најлепши крајеви које сам у животу видео; њихов чар се не може насликати ни описати. Сад сам опет у Марселу где живот не пружа много и где се живи једнолично: између куће, канцеларије и каване.

Желим вам веселе празнике, и да вам нови стан
буде срећан и пријатан.

Увек вас се сећа са старим пријатељством, ср-
дачно ваш

Иво Андрић

[Адреса на омоту:]

Madame

Vera Stojić

Belgrade

Knjeginje Ljubice 9. III.

Serbie

[Адреса на полећини омота:]

Exp. I. Andritch, Marseille,

51 Rue St. Jaques

France

¹ Писмо.

19

[Београд, 1927]

Четвртак, вече

Драга гђо. Вера,

ево, од синоћ лежим, са ангином и грозницом.
Нема ништа од нашег народног весеља. Надам се до
сутра, најдаље прекосутра, прездравити. Потражићу
вас у Здрављаку.

Вас и Ољу поздравља ваш

Иво Андрић

390

[Адреса на омоту:]

Енциклопедија СХС²

(В. Стојић)

Књегиње Љубице 9

III. двориште

¹ Писмо, недатирано, вероватно писано између писма од 20.
IV 1927, које је адресовано на Улицу Књегиње Љубице, и писма
од 13. VII 1927, адресованог на Добрињску улицу у коју се Вера
Стојић преселила почетком лета 1927. године. У Добрињској ули-
ци Вера Стојић је, заједно са мајком, живела у једном од стано-
ва породичне куће свога ујака, академика Станоја Станојевића
(1894—1937), историчара, професора Универзитета у Београду. С.
Станојевић је организовао и уредио велику Народну енциклопе-
дију Срба, Хрватца и Словенаца.

² Вера Стојић била је секретар редакције Народне енцикло-
педије Срба, Хрватца и Словенаца.

20

Марсељ, 13. VII 1927.

¹ Marseille, 13. VII. 1927.

51, Rue St. Jaques

Драга гђо. Вера,

молим Вас да се за овај пут Ви не љутите. Пре-
дуго сам Вас оставио без икаквих вести и без одго-
вора на ваше писмо од пре месец и више дана. Ви
ми наравно нећете веровати да ме и ваша честитка
пријатно изненадила и дубоко дирнула. — Али ја
сам последњи месец дана провео на Cornichu у ста-
ну свога млађег колеге који је стално на боловању.
Прешао сам у њ јер је поред мора и близу Консула-
та.² Међутим и писма [2] и књиге, па и ваше писмо
са новом адресом оставио сам закључано у Rue St.
Jaques. А главни разлог: боравак крај мора, сам у
једној целој кући, све ме то бацило у неку непокрет-

391

ност и замишљеност (боље рећи torneur³) тако да сам, по парадоксу који Ви разумете, мислио на Вас чешће него иначе, а писао Вам ређе, т.ј. никако.

Бојим се да ме нисте сасвим избрисали из сећања. Хоћу само да Вас подсетим да сам жив (још) и да Вас нисам нипошто заборавио. За ваш нови стан примите моје најбоље жеље: да Вам буде срећан и пријатан.

Јавите ми се, драга гђо. Верхен⁴, јер не знам кад ћу моћи доћи у Београд. Можда тек на јесен.

Срдачно ваш Иво Андрић

[Адреса на омоту:]

Madame

Vera Stojić

Belgrade

Dobrinjska ul. 3. II. stan 12/a

Serbie

¹ Писмо.

² Југословенски конзулат (Consulat General des SCS) налазио се у улици Corniche 151, у Марсељу.

³ Француски: укоченост, обамрлост.

⁴ Андрић је Веру Стојић понекад звао госпођом Верхен. Прозвао ју је тако због њеног одличног познавања немачког језика.

Marseille, 9 августа 1927

51, Rue St. Jaques

Драга гђо. Вера,

пре три дана сам се вратио с пута, са мојом обичном ангином и грозницом због које још чувам собу. Путовао сам службеним послом и провео 3—4

дана у Паризу и Греноблу. Ваше писмо су послали у Гренобл за мном а јуче ми се вратило из Гренобла сво ишарано печатима и примедбама као да је турском поштом путовало. Хвала на сећању. Ја знам да се ви не љутите на мене, али се ја љутим на себе кад вам не пишем. Али то је тако: код неких је људи огроман јаз између њихових намера и онога што стварно чине.

Овде инфернална врућина а ја морам да пијем чајеве и гутах аспирина. Вама бих саветовао да одете, па ма на три дана, негде у зеленило. Ако ништа, отидите каткад у Топчидер на ручак. Сетите се тада и мене. То ми је најдраже место где сам најслађе² и најмирније јео хљеб и пио вино.

Јавите се, драга Вера, опет; поздравите гђу. ма-му и Ољу

срдачно ваш Иво Андрић

[Адреса на омоту:]

Madame

Vera Stojić

Belgrade

Dobrinjska ul. 3/II. stan 12/a

Serbie

¹ Писмо.

² уметин.

Marseille 30. авг. 1927

51, Rue St. Jacques

Драга гђо. Вера,

хвала вам велико на последњем писму. Драго ми је да сте добро са здрављем и поред београдских

врућина и прашине. Држите се само Топчидера и Кошутњака; они су лековити.

Код мене нема ништа ново. Нисам добро. Ако доћем јесенас у Београд, са службом, веселим се унапред виђењу с вама. Писаћу вам више. Ја данас хоћу само да вам се јавим и да вам, успут, пошаљем ову малу књигу која није лоша.

Срдачно ваш

Иво Андрић

Јавите се.

[Адреса на омоту:]

Madame

Vera Stojić

Belgrade

Dobrinjska ul. 3, II spr. 12a

Serbie

[Адреса на полећини омота:]

Exp. I. Andritch, Marseille,

51, Rue St. Jacques

¹ Препоручено писмо.

23

Марсељ, 30. IX 1927.

¹Marseille 30. IX. 1927

51, Rue St. Jacques.

Драга Вера,

хвала вам на оба писма. Штета је да нисте могли одсуство да проведете на мору. Али кад већ морате бити цело време у Београду, држите се Топчи-

дера; он је лековит. А прогрос Енциклопедије², били могли да ми задржите II. том? Ја имам први од А—З, ћирилицом, и врло ми је користан. Само ми га немојте слати овамо, јер не знам да ли ћу овде доче-кати зиму.

Драго ми је да је Брана дошао на зелену грану. Шта је он сада? Јавите ми ако што сазнате о предстојећим променама у Жутуј Кући³. Брана може те ствари да зна. Поздравите гђу. маму.

Срдачно ваш

Иво Андрић

Јавите ми колико треба да пошаљем за Енциклопедију.

[Адреса на омоту:]

Gda.

Vera Stojić

Belgrade

Dobrinjska ul. 3./II. 12a

Serbie

¹ Писмо.

² Народна енциклопедија СХС.

³ Жута Кућа — Министарство спољашњих послова.

24

Марсељ, 18. X 1927.

¹Marseille 18 октобра 1927

51, Rue St. Jacques

Драга Вера,

хвала вам много на честитци; ви се љубазно се-хате мојих рођендана које ја сам већ почињем да

заборављам. Ви сте, међутим, примили моје последње писмо? У овој марсељској монотонији нема ничег новог. Још по који сунчан дан, кад може да се купа у мору. Једнако се надам премештају, као што сам вам писао, али нешто се све ућутало; указа нема. Ипак се надам да зиму која долази нећу морати провести у Марсељу. Шта вам казује Брана? Вићате ли га? Ваш Топчидер је извесно већ престао. Сад ће почети балови и чајеви. Чувајте здравље у ово прелазно време које је у Београду нарочито нездраво.

Поздравите гђу. маму и Ољу
срдечно ваш

Иво Андрић

[Адреса на омоту:]
Madame
Vera Stojić
Belgrade
Dobrinjska ul. 3. II sprat 12a
Yougoslavie

¹ Писмо.

25

Женева, 4. I 1932.

¹Geneve, 4 jan. 1932 г.
5, rue des Alpes

Срећне празнике и нову годину жели вама и
госпођи мами

ваш
Иво Андрић

[Адреса:]
Gospođa
Vera Stojić
Belgrade
Dobrinjska ul. 7/II.
Yougoslavie

¹ Разгледница, на другој страни Леманско језеро (Geneve. La Rade et le Jet d'eau). Андрић је 1. јануара 1930. године постављен за секретара Сталне делегације Краљевине Југославије при Друштву народа у Женеви.

26

Сплит, 9. VIII 1933.

¹Сплит, 9 авг. 1933 г.

Срдачни поздрави

Иво Андрић

[Адреса:]
Гђа.
Вера Стојић
Београд
Жоржа Клемансоа 4/III²

¹ Разгледница, на другој страни панорама Сплита.

² Данашња Улица Лоле Рибара.

[Београд, 1937]

Срећна
1937. г.

¹ Папирић, послан вероватно уз новогодишњи поклон.

Берлин, 7. V 1939.

Берлин, 7. V. 1939. г.

Драга Вјеро,
најлепше Вас се сећа и срдечно поздравља ваш

Иво Андрић

Поздравите гђу Маму.

[Адреса:]
Gospoda
Vera Stojić
Beograd
Svetosavska ul. 36
Jugoslavien

¹ Разгледница, на другој страни: Berlin, Unter den Linden. Андрић је 1. априла 1939. године именован за опуномоћеног министра и изванредног посланика Краљевине Југославије у Немачкој. У Берлин је стигао 12. априла.

Берлин, 17. X 1939.

Берлин, 17. X. 1939.

Драга Вера, најлепше хвала на честитци². Поздравите срдечно вашу маму и Драгицу. Вама жели све најбоље

Ваш Иво Андрић

[Адреса:]
Гђа
Вера Стојић
Beograd
Svetosavska ul. 26
Jugoslavien

¹ Разгледница, на другој страни репродукција слике Мориса Утрила „Црква у Сан Мамеру“.

² Реч је, по свој прилици, о честитки за Андрићев рођендан, 10. октобра.

Берлин, 30. XII 1940.

Берлин, 30 дец. 1940 г.

Драга Веро,
Одавно не чујем за Вас. Јесте ли здраво и добро? Данас хоћу, по прилици, да Вам честитам празнике ²и² зажелим срећу и здравље у новој 1941 години.

Ако виђате Драгицу, Станоја и Брану кажите им да их се сећам и поздрављам.

Поздравите вашу маму.

Срдечно ваш

Иво Андрић

[Адреса на омоту:]

Госпођа

Вера Стојић

Београд

Влајковићева ул. 28³

¹ Писмо, послано из Београда (на поштанском жигу је датум 5. I 1940). Андрић је, очигледно, писмо по неком послао из Берлина за Београд.

² *уметин*.

³ Вера Стојић се у првој половини 1940. године преселила у Влајковићеву 28.

31

Београд, 16. VIII 1941.

¹ Београд, 16. авг. 1941.²

Драга Вјеро,

Жао ми је што Вас у ових неколико дана нисам видео. Сада идем поново да крим здравље³, а по моме повратку, надам се да ћемо се чешће виђати.

Молим Вас да оних 200.– дин. предате Омеру и клубу.⁴ Као доплату за чланарину. Ја сам му дао 300 – дин. кад сам долазио на купање, а више нисам имао при себи. 30.– дин. је⁵ бакшиш за њега.

До виђења, драга Вјеро, и хвала.

Срдачно ваш

Иво Андрић

¹ Писмо.

² Андрић је 7. априла 1941. заједно са особљем свих југословенских дипломатско-конзуларних представништва, упућен у Констанцу, на немачко-швајцарској граници, да би затим био пребачен у Бад-Шахен код Линдауа, где је задржан до краја маја 1941. године. Првог јуна стиже на београдску железничку станицу, где га сачекује пријатељ, адвокат Брана Миленковић, и води својој кући, у Призренску 9.

³ Андрић почетком септембра 1941. године одлази на опоравак у Врњачку Бању.

⁴ Вероватно је реч о Веслачком клубу.

⁵ *инше*: ја.

32

Соко Бања, 20. VIII 1942.

¹ Соко Бања, 20. VIII. 1942. г.

Драга Веро, из ових лепих предела често вас се сећа и срдачно поздравља ваш

Иво Андрић

Поздравите вашу маму.

[Адреса:]

Госпођа

Вера Стојић

Београд

Влајковићева 28/II

¹ Разгледница, на другој страни панорама Соко Бање.

33

Соко Бања, 15. IX 1942.

¹ Соко Бања, 15. септ. 1942 г.

Драга Веро,

са најбољим жељама и срдачним поздравима, сећа Вас се

Ваш

Иво Андрић

Поздрави вашој мами.

²Ехр. Ив. Андрић
Вила Бата²

[Адреса:]
Госпођа
Вера Стојић
Београд
Влајковићева ул. 28

¹ Разгледница, на другој страни Соко Бања, поглед са Пољанице.

² *дой. са стиране.*

34

Сарајево, 10. IX 1945.

¹Сарајево, 10. VIII. 1945 г.²

Драга Веро, данас сам примио ваше писмо од 6 ом. Књигу сам видео. Оставља доиста добар утисак и захвалан сам свима који су на њој радили. — По питању Зборника ослоб. Београда кажите другу Вучу да се ја надам бити у Београду 16 о. м. И одмах ћемо гледати да нешто спремимо. Постоји мој кратак напис „Немамо шта да дамо“, штампан је у војном Зборнику (Пропаганда Гл. Шт.), а копија је код Вас. Можда би се могло узети неколико реченица из њега или да напишем 2—3 нове реченице, а да поред мене на тој првој страни дођу још 2—3 писца са појединим ставом или стихом о 20 октобру. Можда би такав колективан поздрав био још бољег дејства. Нека Вучо размисли и о томе. Ја му кроз 8—10 дана стојим у сваком случају на расположењу.

Вас срдечно поздравља ваш

Иво Андрић

³Ехр. Ив. Андрић
Сарајево
Хотел Европа.³

[Адреса:]
Гђа
Вера Стојић
Београд
Влајковићева ул. 28/II

¹ Дописница.

У заоставштини Иве Андрића (Лични фонд Иве Андрића, САНУ) чува се концепт одговора Вери Стојић који гласи:

„Драга Веро,
данас сам добио Ваше писмо од 6. ом. и хитам да одговорим одмах. Књигу сам видео. Оставља заиста добар утисак и захвалан сам свима који су на њој радили.

По питању зборника кажите другу Вучу да се ја надам вратити око 16 ом. и одмах ћемо гледати да нешто спремимо. Постоји мој кратак напис 'Немамо шта да дамо', штампан је у војном Зборнику, а копија је код вас. Можда би се могло узети неколико реченица из њега. А тако би поред мене на тој првој страни могла доћи још два-три писца са поједином реченицом или стихом о 20. октобру. Нека Вучо размисли о томе”.

Андрић је у дну листа, руком, очигледно накнадно, убележио: Писма, 1945—1949 (отприлике).

² Дописницом Андрић одговара на писмо Вере Стојић од 6. септембра 1945. године, међутим, погрешно пише датум; уместо деветог месеца пише осми, а да уистину пише септембра 1945. види се и на поштанском жигу: 12. IX 1945.

³ *Дой. са стиране.*

35

Сарајево, 15. II 1946.

¹Сарајево, 15. II. 1946 г.

Драга Веро, пишем Вам из предела вечног леда; Већ четири дана без престанка пада снег. Али се

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР (Уметност обичног)	7
--	---

АНДРИЋЕВИ КОРЕСПОНДЕНТИ

Милош Видаковић	17
Војмир Дурбешаћ	25
Евгенија Гојмерац	53
Миховил Томандл	99
Јерко Чулић	107
Маја Нижетић	113
Боривоје Јевтић	125
Густав Крклец	137
Зденка Марковић	145
Тугомир Алауповић	257
Светислав Цвијановић	293
Љубица-Беба Алауповић	339
Милутин Поповић	351
Вера Стојић	363
Милица Бабић	453